

MILLIY NATYUMORT KOMPOZITSIYASI

Isakova Baxitgul

Ajiniyoz nomidagi Nukus Davlat Pedagogika Instituti talabasi

Annotatsiya: ushbu maqolada natyunort janri, uning kelib chiqish tarixi, san’atda tutgan o’rni haqida batafsil ma’lumot keltirib o’tilgan

Kalit so’zlar: ijod, yorug’-soya, ranglar gammasi, rang-tus, hajm, perspektiva, shakl, kompozitsiya, naturmort, rassom, talaba

Natyurmort-bu mavzu olamini tasvirlashga qaratilgan tasviriy janr. "Natyurmort" nomi frantsuzcha nature morte yoki italyancha natura morta so'zlaridan kelib chiqqan bo'lib, "o'lik tabiat"deb tarjima qilinadi. Natyurmortda kompozitsion ravishda realistik makonda joylashgan jonsiz narsalar tasvirlangan.

Natyurmort janrining kelib chiqishi tarixi

Bizning janr haqidagi hozirgi tushunchamizdagi eng qadimgi natyurmortlar XV asrda yaratilgan.qadimgi misrliklarning dafn marosimlarida ko'pincha oziq-ovqat, baliq, go'sht tasvirlari mavjud. Natyurmort elementlarini antiqa freskalar va mozaikalarda ham ko'rish mumkin. Uylarning ichki qismi ham natyurmortlarsiz tugallanmagan: arklar, eshiklar, mebellar gul gulchambarlari tasvirlari bilan bezatilgan.

XVI-XVII asrlarga qadar natyurmort boshqa janrlarda yaratilgan san'at asarlarining tarkibiy qismi sifatida mavjud edi. Bu gullar, ularga qo'yilgan narsalar bilan stollar, ovchilar bilan rasmlarda o'ldirilgan o'yin tasvirlari edi.

Natyurmort janriga to'liq kiritilishi mumkin bo'lgan birinchi taniqli asar venetsiyalik rassom Jakopo De Barbarining (1460 — 1516) rasmidir. 1504 yilda rassom tomonidan "Myunxen natyurmort" nomi bilan ham tanilgan Keklik, lattacha qo'l va arbalet boltli tur chizilgan. Bu vaqtda De Barbariy sakson kurfürsti Fridrix III saroyida ishlagan.

San'atshunoslar ko'pincha" birinchi natyurmort " asarini Karavagjio deb atashadi. Aytgancha, rassomning qoldiqlari faqat 2014 yil iyul oyida-Toskanadagi Porto — Erkole shahrida dafn etilgan, u erda u 1610 yilda vafot etgan, 38-lenim, kasallik oqibatlaridan. Motam marosimida

Natyurmort Vanitas

Natyurmortning alohida kichik janri — Vanitas (lotincha vanitas — behuda) ajralib turadi, bu erda kompozitsiyaning Markaziy mavzusi inson bosh suyagi hisoblanadi. "Shovqin-suron, dedi Voiz, shovqin-suron, - hammasi behuda!(Ekk1. 1: 2) - aynan shu Injil oyati vanitasning barcha natyurmortlarining leytmotividir. Ba'zan bosh suyagi portretning orqa tomonida tasvirlangan. Shunday qilib, barokko ustalari hayotning o'tkinchiligini va inson o'limini allegorik tarzda tasvirlashdi. Jakob De Geyning birinchi gollandiyalik natyurmorti aynan "Vanitas" (1603) hisoblanadi. Vanitas janri shu qadar mashhur ediki, u adabiyotda ham o'z aksini topdi: Uilyam Shekspir uni "Gamlet" (1600 — 1601) fojiasida aks ettirdi va Gamletga Yorikning bosh suyagini berdi.

Simvolizm natyurmort

17-asrda natyurmort mustaqil janrga aylandi, bunga gollandiyalik va flamand rassomlari katta hissa qo'shdilar. "Muzlatilgan hayot" (Goll. stilleven, nemis. Stilleben, ingl. still-life). Janr Vanitas tomonidan katta hissa qo'shgan tasvirlangan narsalarning yashirin ramziyligi tufayli mashhurlikka erishdi. Va agar bosh suyagi o'limni aniq eslatgan bo'lsa, unda don nihollari hayotni, gullarni sevishni va mevalarni unumdorlik yoki mo'l — ko'llikni anglatadi. Mavzularning har bir qatorida o'ziga xos allegorik ma'nolar ham bor edi. Shunday qilib, chirigan mevalar qarishni, olma yoki nok tomoshabinlarga tushishni eslatdi, olxo'ri yoki shaftoli erotizmni ramziy qildi. Simvolizm shu qadar keng tarqalganki, rasmlarni dekodlash uchun juda katta nashrlarda nashr etilgan emblematic to'plamlardan foydalanilgan.

Natyurmort janri ilmiy yutuqlar va geografik kashfiyotlar bilan birga tez rivojlandi. Rasmlarda turli xil noyob narsalar — uy-ro'zg'or buyumlari va o'simliklar, idishlar va mevalar, turli xil buyumlarni tayyorlash texnologiyasi tasvirlangan.

Natyurmortning birinchi turi ma'lum bir egasiga tegishli narsalarni tasvirleydi va juda erkin, tabiiy kompozitsiya bilan ajralib turadi. Bunday holda, rasmda tasvirlangan narsalar ularning egasining bilvosita xususiyatidir.

Natyurmortning ikkinchi turi ob'ektlarni o'z-o'zidan qimmatbaho narsalar sifatida tasvirleydi. Qasddan, ko'rgazma kompozitsiyasi tasvirning dekorativligini ta'kidlash uchun mo'ljallangan.

Gulli natyurmort

1620-yillarda Gollandiya ekzotik lolalar savdosi markaziga aylandi. Bu "gulli natyurmort" janrining rivojlanishiga olib keldi. Ushbu janrda ishlagan bosh ustalar Ambrosius Bosxart katta, Baltasar van der ast, Yan Davids de Xem bo'lgan. Gulli natyurmortlar nafaqat Gollandiyada, balki butun Evropada juda mashhur edi: Lola lampalari shunchalik qimmat ediki, hamma ham ularni sotib ololmaydi. Ammo ko'p yillar davomida ko'zni quvontiradigan hashamatli guldasta bilan rasm sotib olish ancha foydali bo'ldi. Bundan tashqari, ko'pincha rasmda tasvirlangan guldastani olish mumkin emas edi: rassomlar turli vaqtlarda gullaydigan o'simliklarni bitta kompozitsiyalarda to'plashdi.

Ast, Baltazar van der (1594 Middelburg-1657 Delft) Guldasta va Rakovina

Rasmlarda nonushta

Yopiq stol tasviri-XVII asrda mashhur bo'lgan gollandiyalik natyurmortning yana bir turi. Rasmlarda an'anaviy ravishda nonushta uchun beriladigan taomlar — pishloq va rulolar, mevalar, jambon, pivo idishlari tasvirlangan. Ko'proq badavlat fuqarolar pirog va o'yin, Omar, qisqichbaqalar va sharob tasvirlariga qoyil qolishlari mumkin edi. Idishlar ko'p narsadan dalolat berdi: oqlangan shisha (mo'rtlikni anglatadi), kumush (boylik), Xitoy chinni (poklik). Ohak va pestle ayol va erkak printsiplarini, bo'sh stakan o'limni va yarim to'ldirilgan me'yorni anglatadi.

Floris Klas van Deyk. Nonushta

Natyurmortning taniqli ustalari

Natyurmort janrining shakllanishi va rivojlanishiga katta hissa qo'shgan barcha rassomlarning oddiy ro'yxati bir necha sahifani oladi. Faqatgina "kichik gollandiyaliklar" orasida siz san'at ixlosmandlarining keng doirasiga yaxshi ma'lum bo'lgan 2-3 o'nlab ustalarni topishingiz mumkin. Masalan:

Jan Bruegel Starshiy (Jan Bruegel). Janrning kashshoflaridan biri. Buyuk usta Antverpendan Bryusselga 45 km uzunlikdagi yo'lni mahalliy botanika bog'ida turli xil gullarni topish va chizish uchun — kelajakdagi rasmlari uchun tabiat.

Floris van Deyk (Floris van Dyck). Bugungi kungacha muallifning faqat 4 ta asari saqlanib qolgan, ular stolning kichik janrida yozilgan. Pishloq bo'laklari piramidasi barcha rasmlarda markaziy o'rinni egallaydi va orqa fon tuman ichida mohirlik bilan eriydi.

Ibrohim van Beyeren (Abraham van Beyeren). San'atshunoslar tomonidan baliq natyurmortining eng yaxshi rassomi deb tan olingan. Ustaning tabiiy rasmlari kumush-kulrang palitrada baliq tarozilarini mukammal batafsil chizish bilan hayratga soladi.

Jakob De xim kichik (Jacob De Heem). Ushbu rassomning cho'tkalari 1603 yilda yaratilgan Vanitas subgenrining eng qadimgi ijodiga tegishli. Ushbu rasm 400 yildan ortiq vaqt davomida tomoshabinlarga inson hayotining buzilishini eslatdi.

Vinsent Van Gogh (Vinsent van Gogh). Ajoyib post-impressionistning "kungaboqar" tsiklidagi rasmlar bugungi kunda dunyodagi eng yaxshi muzeylarning ko'rgazmalarini bezatadi. Ular orasida Filadelfiya san'at muzeyi va Metropolitan

(AQSh), Myunxendagi yangi Pinakoteka (Germaniya), London Milliy galereyasi (Buyuk Britaniya).

Salvador Dali (Salvador Dali). Barcha davrlarning eng buyuk syurrealisti ham janrning rivojlanishiga hissa qo'shgan. Uning "lobster telefoni" haykaltaroshlik kompozitsiyasi ustaning odamlarning texnologiyaga sig'inishiga qarshi noroziligini aniq ifodalaydi, bizni oddiy insoniy munosabatlarning ahamiyati haqida o'ylashga majbur qiladi.

Pablo Pikasso (Pablo Picasso). Dunyodagi "eng qimmat" kubist ijodning barcha bosqichlarida bir necha bor mavzuga murojaat qilgan: erta davrdan kechgacha. Uning asarlari osongina tanib olinadi va o'ziga xosdir.

Endi Uorxol (Andy Warhol). Uning dunyoga mashhur "Kambell sho'rva idishlari" 1962 yilda butun dunyoga san'atning yangi yo'nalishi — pop-ARTning yorqin taqdimoti bo'ldi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. S.Abdurasilov, N.Tolipov, N.Oripova.- T.:O'zbekiston -2006
2. Xasanov R. Tasviriysan'atasoslari.-T.: G'ofur G'ulom.-2009
3. Ro'ziyeva D., Usmonboyeva M., Holiqova Z. Interfaolmetodlar: mohiyati va qo'llanilishi / Met.qo'll. – T.: Nizomiyomli DTPU, 2013.